

บทความทางวิชาการเกี่ยวกับ หลักประชาธิปไตย

เรื่อง หลักประชาธิปไตยกับ ภาคเอกชน

จัดทำโดย

นายพิสิษฐ์ เหล่าศิริรัตน์

เลขประจำตัว ๕๘๐๓๒๔

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักประชาธิปไตย เพื่อ

ประชาธิปไตย รุ่นที่ ๓

วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ

เดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๘

สารบัญ

สารบัญ	หน้า
1. บทนำ	1
2. ความเป็นมาของหลักประชาธิปไตย	3
3. หลักการประชาธิปไตยในความหมายนานาประเทศ	8
4. หลักการประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบัน	11
5. สรุปและข้อเสนอแนะ	22

บทความวิชาการเกี่ยวกับ หลักประชาธิปไตย

เรื่อง หลักประชาธิปไตยกับภาคเอกชน

บทนำ

หลักการประชาธิปไตยในประเทศไทย นับว่าเป็นเวลากว่าแปดทศวรรษที่ประเทศไทยได้เข้าสู่เส้นทางการพัฒนาประชาธิปไตย ผ่านการลองผิดลองถูกและมีกระบวนการเรียนรู้ในวิถีประชาธิปไตยทั้งภาคการเมืองและภาคประชาชน รวมทั้งมีการเกิดขึ้นของสถาบันทางการเมืองและองค์กรอื่นๆ ซึ่งต้องผ่านช่วงเวลาที่เกิดการแปรเปลี่ยนกลับไปกลับมาของประชาธิปไตยและเผด็จการมาโดยตลอด

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้ระบบรัฐสภา มีการแบ่งแยกอำนาจผ่าน 3 สถาบันหลักได้แก่ อำนาจอธิปไตย บริหาร ตุลาการ หากแต่ในความเป็นจริงภายใต้ระบอบประชาธิปไตยไทย ดุลอำนาจทางการเมืองมีการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลง ทั้งการปกครองที่มาจากรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งและที่มาด้วยวิธีอื่นๆ

การเปลี่ยนแปลงกลายเป็นธรรมชาติของการพัฒนาการเมืองของประเทศไทย กว่าแปดสิบปีที่ผ่านมามีรัฐธรรมนูญ 19 ฉบับมีการรัฐประหารถึงสิบสามครั้ง นอกจากนี้ เมื่อเหตุการณ์ “วันมหาวิปโยค” ในเดือนตุลาคม 2516 ได้มีการเกิดดุลอำนาจของภาคประชาชนขึ้นจากกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่เคลื่อนไหวเรียกร้องรัฐธรรมนูญ แต่หลังหมดยุคของนักศึกษาสถานการณ์การเมืองได้ก้าวเข้าสู่ยุคของประชาธิปไตยครึ่งใบ อย่างไรก็ตาม การเรียกร้องเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองไปสู่ระบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ยังคงปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่องกระทั่งปี พ.ศ.2535 เกิดเหตุ “พฤษภาทมิฬ” ซึ่งผลจากการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้นำไปสู่กระแสการปฏิรูปการเมือง เป็นที่มาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและเมืองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญขึ้นมาเป็นอีกดุลอำนาจหนึ่งที่ทำหน้าที่ตรวจสอบอำนาจต่างๆ มากขึ้นแต่กระนั้น ประเทศไทยยังต้องประสบปัญหาในการบริหารประเทศจากปัจจัยหลายประการ อาทิ การทุจริตของนักการเมือง สภาพเศรษฐกิจตกต่ำ รวมทั้ง การขาดเสถียรภาพทางการเมือง นำไปสู่กระแสของการปฏิรูปการเมืองเพื่อสร้างดุลยภาพที่เหมาะสม

หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประเทศไทยกลับเข้าสู่ยุคประชาธิปไตยอีกครั้ง แต่ยังคงการต่อสู้ของกลุ่มอำนาจต่างๆ จนเกิดความขัดแย้งทางความคิด เกิดความแตกแยกในหลายพื้นที่ มีการเคลื่อนไหวชุมนุมใหญ่ของมวลชนกลุ่มต่างๆ หลายครั้ง ส่งผลกระทบและความเสียหายทุกภาคส่วนเป็นวงกว้าง สถานการณ์มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงขึ้น แม้มีความพยายามที่จะยุติปัญหาด้วยกลไกปกติแต่ไม่เป็นผล จนนำไปสู่การเกิดรัฐประหารอีกครั้ง

พลวัตของการเมืองไทยในแปดทศวรรษ สะท้อนให้เห็นปมปัญหาของดุลยภาพและการออกแบบสถาบันการเมืองที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย และเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย นำมาสู่การเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องค้นหาคำตอบว่าทำอย่างไร ประเทศไทยจึงจะมีดุลอำนาจที่เหมาะสม ทั้งในระดับสถาบันของรัฐและในระดับพลเมือง ภาคเอกชน เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

บทที่ 1

1.ความเป็นมาของหลักประชาธิปไตย

ในรัฐเสรีประชาธิปไตย หลักการพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการปกครองของรัฐประกอบด้วย หลักประชาธิปไตยและหลักนิติรัฐ ซึ่งหลักประชาธิปไตย หมายถึง หลักการปกครองโดยประชาชน ส่วนหลักนิติรัฐ หมายถึง หลักการปกครองโดยกฎหมาย

หลักการพื้นฐานทั้งสองประการดังกล่าวมีความสัมพันธ์ กล่าวคือกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่ตราขึ้นใช้บังคับกับประชาชนนั้นเป็นกฎเกณฑ์ ซึ่งมีที่มาจากเจตนารมณ์ของประชาชนอันแสดงให้เห็นว่ากฎหมายก็คือประชาชน ดังนั้น รัฐที่ปกครองโดยระบบประชาธิปไตยจึงไม่อาจเป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริงได้ หากขาดหลักการพื้นฐานหลักการใดหลักการหนึ่งไป

1.1 ความหมายของหลักการประชาธิปไตย

คำว่า “ ประชาธิปไตย ” (Democracy) มาจากภาษากรีกว่า “ Demokratia ” ซึ่งเป็นการผสมคำระหว่าง คำว่า “Demos” ที่แปลว่า ประชาชนกับคำว่า “Kratien ” ที่แปลว่า การปกครอง เมื่อรวมเป็นคำ “Demokratia “ หมายถึง การปกครองโดยถูกปกครองหรือการปกครองโดยประชาชน สำหรับในภาษาไทย นั้น คำว่า “ประชาธิปไตย” มาจากคำว่า “ประชา” หมายถึง ประชาชนพลเมือง กับคำว่า “อธิปไตย” หมายถึง อำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ เมื่อรวมคำกันแล้ว ประชาธิปไตยก็จะหมายถึงระบอบการปกครองที่อำนาจอสูงสุดเป็นของประชาชน

อับราฮัม ลินคอล์น ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำนิยามของประชาธิปไตยซึ่งเป็น คำนิยามที่ได้รับการอ้างถึงมากที่สุดว่า ประชาธิปไตย คือ “การปกครองของประชาชน” โดยประชาชนและเพื่อประชาชน “

เมื่อการปกครองระบบประชาธิปไตยนั้น อำนาจอสูงสุดเป็นของประชาชน ประชาชนทุกคนจึงมีสิทธิและเสรีภาพซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและอยู่เหนืออำนาจอรัฐ รัฐจะก้าวล่วงเข้ามาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอาจใช้สิทธิก็อาจใช้สิทธิเสรีภาพของคนจน กระทบกระแทงกับสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการควบคุมการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน อย่างไรก็ตาม เมื่อทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพก็อาจใช้สิทธิและเสรีภาพของคนจน

กระทบกระทั่งสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการควบคุมการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้ หากรัฐจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องดำเนินการโดยกฎหมาย ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ตราขึ้นจากตัวแทนของประชาชนอันแสดงให้เห็นได้ว่าการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนก็คือการที่ประชาชนเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเอง ดังนั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองระบบเดียวที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพ และเป็นการปกครองระบบเดียวที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพ และเป็นการปกครองระบบเดียวที่มีการประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ในทางตรงกันข้าม การปกครองระบอบเผด็จการเป็นการปกครองที่อำนาจสูงสุดมิได้เป็นของประชาชน แต่เป็นของบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มบุคคลเดี่ยวหรือกลุ่มบุคคลเพียงกลุ่มเดียว หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการปกครองที่ปราศจากการแบ่งแยกอำนาจนั่นเอง ดังนั้นการประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในรัฐที่ปกครองโดยระบอบเผด็จการย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากประชาชนจะมีสิทธิและเสรีภาพก็ต่อเมื่อรัฐกำหนดให้มีเท่านั้น และรัฐจะยกเลิกเพิกถอนสิทธิและเสรีภาพเมื่อใดก็ได้ โดยที่รัฐไม่ต้องรับผิดชอบการกระทำใดๆของตนต่อประชาชน เพราะรัฐถือว่าสิทธิและเสรีภาพคือสิ่งที่รัฐเป็นผู้มอบให้กับประชาชน

สำหรับการพิจารณาคดีของศาลในรัฐที่ปกครองโดยระบบเผด็จการนั้นถือว่า "เมื่อมีการกระทำผิดต้องถูกลงโทษ" (*nullum crimen sine poena*) ผู้ต้องสงสัยจะถูกพิพากษาว่ามีความผิดและต้องโทษ แม้พยานหลักฐานจะไม่มีน้ำหนักเพียงพอก็ตาม อันเป็นการขัดกับหลักการยกประโยชน์ให้กับจำเลยเมื่อมีข้อสงสัย และหลักการสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาว่ากระทำผิดจริง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญาของโซเวียตเปิดโอกาสให้ศาลหาทางต่างๆ พร้อมทั้งนำหลักเกณฑ์ใดๆมาประยุกต์เพื่อให้สามารถตีความนำเอาผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะในคดีการเมืองมาลงโทษให้ได้ (มาตรา 14 และมาตรา 19) นอกจากนี้ ศาลโซเวียตยังไม่ยอมรับหลักที่ว่ากฎหมายย่อมไม่มีผลย้อนหลัง (*lex retro non agit*) แต่กลับย้อนรับหลักการเทียบเคียงลักษณะการกระทำผิด กล่าวคือ ในกรณีที่มีการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสังคมและไม่มีกฎหมายกำหนดโทษไว้ โดยเฉพาะก็ให้นำกฎหมายอื่นที่ใกล้เคียงกันมาใช้ (มาตรา 16) ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักการดังกล่าวยอมขัดกับหลักสากลที่ว่า การกระทำใดๆ ที่ผิดกฎหมายนั้นจะต้องมีบทกฎหมายในขณะนั้นบัญญัติว่า เป็นการกระทำความผิด (*nullum crimen nulla poena sine lege*)

1.2 องค์ประกอบของรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย

รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายที่ว่าด้วยอำนาจและการจัดสรรหาการใช้อำนาจระหว่างองค์กรของรัฐใดรัฐหนึ่ง รัฐทุกรัฐไม่ว่าจะมีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เผด็จการ หรือประชาธิปไตย ย่อมมีรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงไม่จำเป็นประชาธิปไตยเสมอไป หากแต่ขึ้นอยู่กับระบอบการปกครองของแต่ละรัฐ อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยต้องประกอบด้วยหลักประชาธิปไตย และหลักนิติรัฐ

1.3 หลักการประชาธิปไตย

หลักการประชาธิปไตย คือ การปกครองโดยประชาชน ซึ่งสาระสำคัญของหลักประชาธิปไตย ประกอบด้วย หลักการที่สำคัญ 3 หลักการ ได้แก่ หลักอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน หลักเสรีภาพและหลักเสมอภาค และหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่คุ้มครองเสียงข้างน้อย อย่างไรก็ตามนักกฎหมายบางท่าน เห็นว่า นอกจากหลักการทั้ง 3 หลักการแล้ว หลักประชาธิปไตยยังประกอบด้วย หลักการประชาธิปไตยโดยทางผู้แทน และหลักการมีพรรคการเมือง ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า ระบอบประชาธิปไตยนั้นมี 2 รูปแบบ คือ ประชาธิปไตยโดยตรง และประชาธิปไตยโดยทางอ้อมหรือประชาธิปไตยโดยผู้แทน แม้ว่าในปัจจุบัน ประชาธิปไตยโดยตรงล้วนๆ ไม่สามารถใช้ได้แต่ประเทศต่างๆ ในตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุโรป และอเมริกาเหนือที่มีประชาธิปไตยโดยทางผู้แทน มีระบบการเลือกตั้งและระบบพรรคการเมืองที่ดีแล้วก็ยังมีการใช้ประชาธิปไตยโดยตรงหรือเรียกว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมผสมผสานควบคู่กับประชาธิปไตยโดยทางผู้แทน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็ได้รับเอาแนวความคิดดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำประชามติ การเสนอร่างกฎหมาย และการถอดถอนผู้แทนก็ตาม หากหลักประชาธิปไตยประกอบด้วยหลักประชาธิปไตยโดยทางผู้แทนและหลักการมีพรรคการเมืองด้วยแล้ว ก็จะทำให้เกิดคำถามที่ว่าประชาธิปไตยโดยตรงมิใช่ประชาธิปไตย หรือ ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าหลักการทั้งสองดังกล่าวใช้ได้เฉพาะกับประชาธิปไตยโดยทางผู้แทนหรือประชาธิปไตยโดยทางอ้อมเท่านั้น ไม่สามารถใช้ได้กับประชาธิปไตยโดยตรง หลักประชาธิปไตยโดยทางผู้แทนและหลักการมีพรรคการเมืองจึงไม่น่าจะเป็นหลักการพื้นฐานของหลักประชาธิปไตยที่เป็นหลักสากล ดังนี้

- (1) หลักอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน

ระบอบการปกครองใดที่อำนาจสูงสุดไม่ได้เป็นของประชาชน ระบอบการปกครองดังกล่าวย่อมไม่เป็นประชาธิปไตย ดังนั้น หลักอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนจึงเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้แยกการปกครองระบอบประชาธิปไตยออกจากการปกครองอื่นๆ ตัวอย่างเช่น ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) อำนาจสูงสุดเป็นของพระมหากษัตริย์ ระบอบราชาธิปไตยแบบอำนาจจำกัด (Limited Monarchy) อำนาจอธิปไตยยังคงเป็นของกษัตริย์อยู่ แต่บางเรื่องที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่น การเก็บภาษีต้องผู้แทนเห็นชอบก่อน ระบบเผด็จการ (Dictatorship) อำนาจสูงสุดเป็นของบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มบุคคลเพียงกลุ่มเดียว เป็นต้น

ก่อนการรัฐประหารโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 จนกระทั่งถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญรวมทั้งสิ้นจำนวน 16 ฉบับ ซึ่งมีรัฐธรรมนูญเพียง 3 ฉบับเท่านั้นที่เท่าบัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย” กล่าวคือ

(1) พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 มาตรา 1 บัญญัติว่า “อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย”

(2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มาตรา 3 บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นแต่โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

(3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติไว้ในมาตรา 3 ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้น ทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล” ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ส่วนรัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ จะบัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย” จากกรณีดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดที่แตกต่างระหว่างแนวความคิดของซีเอแยล (Sieyes) ที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติกับแนวความคิดของรุสโซ (Rousseau) ที่ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน

(2) หลักเสรีภาพและความเสมอภาค

หลักความเสมอภาค คือ หลักที่ว่า “ในสถานการณ์ที่เหมือนกันจะต้องปฏิบัติด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน หากมีการเลือกปฏิบัติในสถานการณ์ที่เหมือนกันถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและขัดแย้งความเสมอ

ภาค ดังนั้น ความเสมอภาคจึงหมายถึงความเสมอภาคในกฎหมาย กล่าวคือ มีสิทธิหน้าที่ในทางกฎหมาย เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ไม่ใช่หมายความว่าจำเป็นต้องมีความเสมอภาคในการมีวัตถุประสงค์ของ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติว่าหลักเสรีภาพไว้ในมาตรา 4 และในหมวดที่ 3 (สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย) ส่วนหลักความเสมอภาค บัญญัติในมาตรา 5 และมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งบัญญัติมาตรา 30 นี้ นำมาจากมาตร 3 ของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน โดยวรรคแรกเป็นการรับรองความเสมอภาคเบื้องต้นกฎหมาย วรรคสอง รับรองเสมอภาคระหว่างเพศ และวรรคสามกำหนดห้ามมิให้เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม อย่างไรก็ตาม มาตรา 30 วรรคท้าย ซึ่งบัญญัติรับรองให้รัฐสามารถเลือกปฏิบัติเพื่อลดความเหลื่อมล้ำอยู่เป็นหลักการที่นำมาจากรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐอิตาลีและสาธารณรัฐออสเตรเลีย

(3) หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่คุ้มครองเสียงข้างน้อย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยมิใช่เป็นการปกครองโดยเสียงข้างมากเท่านั้น แต่เป็นการปกครองโดยใช้เหตุผลและข้อเท็จจริง ดังนั้น การปกครองที่ถือหลักเสียงข้างมากที่คุ้มครองเสียงข้างจึงต้องรับฟังทุกฝ่าย ทั้งนี้ เนื่องจากหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากนั้นอันที่จริงเป็นเพียงการสะท้อนระบบการนับหรือระบบจำนวนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีเสียงข้างมาก และการสะท้อนเสียงข้างมากเป็นการสะท้อนให้เห็นเพียงว่าฝ่ายใดมีอำนาจตัดสินใจดำเนินการในฐานะที่ตนมีเสียงข้างมาก แต่ไม่ได้หมายความว่าเสียงข้างมากถูก ส่วนเสียงข้างน้อยผิด ดังนั้นในการดำรงเสียงข้างมากจึงต้องเป็นความชอบธรรมที่จะดำเนินโดยมีขอบเขต การวินิจฉัยหรือตัดสินปัญหาต่างๆ จะต้องอยู่บนหลักของเหตุผลที่สาธารณชนหรือวิญญูชนยอมรับได้ มิใช่ลักษณะพวกมากลากไปจนกลายเป็นเผด็จการเสียงข้างมากอันเป็นการล่วงละเมิดต่อหลักประชาธิปไตย

นอกจากนี้ หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่คุ้มครองเสียงข้างน้อยยังเป็นการเปิดโอกาสให้เสียงข้างน้อยได้กลายเป็นเสียงข้างมากในอนาคตอีกด้วย กล่าวคือ ประชาชนสามารถเลือกผู้แทนของคนได้ตามความต้องการ ซึ่งความต้องการของประชาชนเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น ฝ่ายที่เป็นเสียงข้างมาก (รัฐบาล) จึงอาจกลายเป็นเสียงข้างน้อย (ฝ่ายค้าน) ก็ได้

บทที่ 2

2. หลักประชาธิปไตยในความหมายนานาประเทศ

เพื่อเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ผู้ปกครองจะมีอำนาจเมื่อกฎหมายให้อำนาจและมีอำนาจเฉพาะที่กฎหมายกำหนดไว้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะอำนาจกับเสรีภาพเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกัน กล่าวคือ ผู้ปกครองมีอำนาจมากเท่าใดประชาชนก็จะมีเสรีภาพน้อยลงตามนั้น เมื่อหลักประชาธิปไตยให้ผู้แทนของประชาชนออกกฎหมายก็เท่ากับประชาชนยินยอมที่จะถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ ต่างกับการปกครองแบบเผด็จการที่ประชาชนจะมีเสรีภาพเมื่อผู้ปกครองอนุญาตให้มี ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในมาตรา 29 ที่โดยหลักแล้วสิทธิและเสรีภาพย่อมไม่อาจถูกจำกัดได้ แต่มีข้อยกเว้นภายใต้เงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด

เมื่อพิจารณาหลักการแบ่งแยกอำนาจแล้ว เห็นว่า อำนาจตุลาการเป็นอำนาจที่เป็นกลางและอิสระในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของรัฐธรรมนูญที่ตราขึ้น โดยฝ่ายนิติบัญญัติและตรวจสอบความถูกต้องความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำฝ่ายบริหาร ดังนั้น หากฝ่ายตุลาการไม่มีความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ตรวจสอบหรือชี้ขาดข้อพิพาทใดๆ แล้ว ย่อมไม่อาจบรรลุความมุ่งหมายของการแบ่งแยกอำนาจโยแท้จริงได้ ความเป็นอิสระของตุลาการมีอยู่ทุกสมัย ไม่ว่าจะเป็นระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชหรือระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจน ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แม้พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจมากมายเพียงใด แต่ก็มีอาจก้าวท้าวความเป็นอิสระของผู้พิพากษาได้ เช่น ประเทศอังกฤษในรัชสมัยของพระเจ้าเจมส์ที่ 1 ทรงโปรดให้ผู้พิพากษาเข้าเฝ้าและทรงรับสั่งแก่ผู้พิพากษาทั้งหลายว่า หากมีคดีใดๆที่พระองค์ทรงโปรดและสนพระทัยก็ให้ผู้พิพากษานำคดีนั้นๆมาให้พระองค์ทรงพิจารณาวินิจฉัยด้วยพระองค์เอง โดยอ้างว่าอำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของและพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของทรงมอบอำนาจดังกล่าวแก่พระเจ้าแผ่นดินตามที่ปรากฏในคัมภีร์ แต่ เซอร์ เอ็ดเวิร์ด ค็อก (Sir Edward Coke) ซึ่งเป็นประธานศาลสูง (Chief Justice of The King's Bench) ได้กล่าวว่า พระมหากษัตริย์ไม่มีอำนาจที่จะกระทำเช่นนั้นและคดีทุกข้อต้องถูกพิจารณาโดยศาลยุติธรรม

สำหรับความอิสระของผู้พิพากษา ตามหลักประชาธิปไตยของประเทศไทยในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แม้อำนาจตุลาการจะรวมอยู่ในองค์พระมหากษัตริย์ก็ตาม พระมหากษัตริย์ก็ไม่ทรงเข้ามาท้าวอำนาจของ

ตุลาการเลย ตามหลักประชาธิปไตย แม้สมัยครั้งหนึ่ง เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมทรงลาออกเพราะไม่พอพระทัยบางอย่าง ผู้พิพากษาจำนวนมากได้ลาออกตามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเรียกผู้พิพากษาไปสอบถามและเกลี้ยกล่อมให้กลับเข้ารับราชการผู้พิพากษา ท่านหนึ่งชื่อ ขุนหลวงพระยาไกรสิทธิ์ เมื่อในหลวงทรงสอบถามว่า “แสร้งใหม่หรือใครเป็นคนตั้งแก” ขุนหลวงพระยาไกรสิทธิ์ ตอบว่า “ใครตั้งคนนั้นก็รู้เอง” นอกจากนี้ เมื่อพระองค์ทรงสอบถามผู้พิพากษาท่านอื่นๆ แต่ละท่านก็ตอบด้วยความคมคายไม่หวั่นไหว นับเป็นประวัติศาสตร์ครั้งแรกของเมืองไทยที่มีข้าราชการ การกระทำการทำนองประทุ้ง เพราะถือว่าผู้พิพากษามีความเป็นอิสระอย่างเต็มที่นั่นเอง

หลักการเป็นอิสระในหลักการประชาธิปไตยของผู้พิพากษา แยกเป็น 2 กรณี คือความเป็นอิสระในส่วนบุคคลและความเป็นอิสระในภาระหน้าที่ โดยความเป็นอิสระในส่วนบุคคล หมายถึง การคุ้มครองมิให้ผู้พิพากษาถูกพิจารณาถอดถอนออกจากตำแหน่งหรือถูกโยกย้าย ส่วนความเป็นอิสระในภาระหน้าที่ หมายถึง ผู้พิพากษาจะต้องยึดถือกฎหมายและมโนธรรมสำนึกเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดี ห้ามองค์อื่น ๆ แทรกแซง เว้นแต่กฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดแจ้งเท่านั้น ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาทั้งในส่วนบุคคลและในภาระหน้าที่ไว้ในมาตรา 249 การโยกย้ายผู้พิพากษาและตุลาการโดยไม่ได้ได้รับความยินยอมจากผู้พิพากษาและตุลาการนั้นกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นการโยกย้ายตามวาระตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น

ในประเทศอังกฤษ เป็นหลักประชาธิปไตยที่มีการปกครองแบบจารีตประเพณี ไม่มีรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร อาจมีอยู่บ้างก็ในรูปของพระราชบัญญัติและไม่แตกต่างหรือมีลำดับที่สูงกว่าพระราชบัญญัติทั่วไป ประกอบกับประเทศอังกฤษใช้หลักกฎหมายใหม่ยกเลิกกฎหมายเก่า ดังนั้น พระราชบัญญัติจึงสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญจารีตประเพณีได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญของประเทศอังกฤษไม่มีลำดับที่สูงกว่าพระราชบัญญัติ ประเทศอังกฤษจึงมีหลักประชาธิปไตยแบบไม่มีหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

ในประเทศฝรั่งเศส เป็นหลักประชาธิปไตยมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด แต่อำนาจตรวจสอบความชอบได้แก่ตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส ซึ่งทำหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ จะไม่ควบคุมกฎหมายที่ได้ประกาศใช้แล้ว โดยศาลรัฐธรรมนูญพิพากษาว่า ปัญหาว่ากฎหมายสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ไม่ใช่ปัญหาที่สามารถโต้แย้งในตุลาการรัฐธรรมนูญได้ หรือไม่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญให้อำนาจตุลาการ

รัฐธรรมนูญพิจารณาว่ากฎหมายสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ และที่ชัดเจนที่สุดเป็นคำพิพากษา ฉบับลงวันที่ 27 กรกฎาคม 1978 โดยตุลาการรัฐธรรมนูญได้ตัดสินว่าความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญของกฎหมายเหล่านี้ไม่สามารถตั้งเป็นประเด็นต่อตุลาการรัฐธรรมนูญได้ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการต่อสู้ป้องกันในศาลธรรมดา เพราะตุลาการรัฐธรรมนูญมีเขตอำนาจจำกัดเฉพาะ ดังนั้นระบบตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ดังกล่าวยังไม่สมบูรณ์และสอดคล้องกับหลักความคิดใน หลักประชาธิปไตยของรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง

ในประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นหลักประชาธิปไตย โดยมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด แต่รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวไม่ได้กำหนดให้มีองค์กรเพื่อควบคุมไม่ให้กฎหมายขัดรัฐธรรมนูญหรือรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และยังห้ามการใช้อำนาจ เช่นว่านั้นด้วย ดังที่มาตรา 60 บัญญัติว่า "เมื่อมีข้อตกลงระหว่างประเทศซึ่งทำโดยพระมหากษัตริย์และได้รับสัตยาบันจากรัฐสภาแล้ว ศาลยุติธรรมไม่มีอำนาจหน้าที่ที่พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของข้อตกลงนั้น" ดังนั้น หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญในประเทศเนเธอร์แลนด์ยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติ

สำหรับประเทศไทย เป็นหลักประชาธิปไตยได้เคยกำหนดไว้ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ก็มีปัญหาในทางวิชาการว่าเป็นกฎหมายสูงสุดหรือไม่ เพราะมีชื่อว่าเป็นพระราชบัญญัติทำให้สถานะทางกฎหมายอาจมิได้สูงกว่าพระราชบัญญัติทั่วไป แต่มาตรา 31 วรรคสองบัญญัติว่า "สิ่งใดซึ่งเป็นการฝ่าฝืนต่อคำสั่งหรือระเบียบการของคณะกรรมการราษฎรหรือกระทำไปโดยรัฐธรรมนูญไม่อนุญาตให้ทำได้ ให้ถือว่า การนั้นเป็นโมฆะ" จึงน่าจะเป็นกฎหมายสูงสุด

บทที่ 3

3. หลักการประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดย คณะราษฎร ซึ่งนำโดยพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สุดในการเมืองการปกครองของไทย เพราะเป็นการเปลี่ยนจากระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบการปกครองโดยรัฐธรรมนูญมีเป้าหมายจะสถาปนาระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นหลักในการปกครอง

เมื่อคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จแล้ว ก็มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก แม้จะเป็นกฎหมายที่ใช้ชั่วคราวก็ตาม และหลักจากนั้นประเทศไทยก็ปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักมาโดยตลอด แม้จะมีการยุบเลิกรัฐธรรมนูญบ้างก็เป็นการชั่วคราว ในที่สุดก็ต้องมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมาทดแทนเสมอไป คงกล่าวได้ว่า การปกครองของไทยนั้นพยายามที่จะยึดหลักการปกครองโดยกฎหมาย คือ ให้มีบทบัญญัติ กฎเกณฑ์ กติกาที่แน่นอนเป็นแนวทางในการปกครอง ประเทศไทยมีการใช้รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครอง จนกระทั่งถึงฉบับปัจจุบันที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2534 รวมแล้ว 14 ฉบับ ทุกฉบับจะประกาศเจตนารมณ์ที่จะสร้างการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขขึ้น แม้บทบัญญัติของธรรมนูญแต่ละฉบับจะเป็นประชาธิปไตยไม่สมบูรณ์ตามหลักสากลเช่นในทุกฉบับจะต้องมีสมาชิกรัฐสภาประเภทแต่งตั้งเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยร่วมกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งเสมอ รัฐสภาบางสมัยมีสมาชิกที่มาจากแต่งตั้งทั้งหมด

การปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองทุกฉบับประกาศเจตนารมณ์ไว้ชัดเจนว่าต้องการให้ประเทศไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งอาจวิเคราะห์แยกแยะหลักการสำคัญๆ ของการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยได้ดังนี้

1 . อำนาจอธิปไตยและการใช้อำนาจอธิปไตย รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองทุกฉบับกำหนดอำนาจอธิปไตยซึ่งถือเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครอง ให้มีการแบ่งแยกการใช้ออกเป็น 3 ส่วน คือ อำนาจนิติบัญญัติ หรืออำนาจในการออกกฎหมาย อำนาจบริหาร หรืออำนาจในการนำกฎหมายไปบังคับใช้ และบำบัดทุกข์บำรุงสุขประชาชนและอำนาจตุลาการ หรืออำนาจในการตัดสินคดีให้เป็นไปตาม

กฎหมาย เมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น องค์กรที่ใช้อำนาจทั้ง 3 ส่วนนี้ คือ รัฐสภา เป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ รัฐบาล หรือคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร และ ศาล เป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ โดยใช้ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ การกำหนดให้มีการแยกการใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ส่วน และให้มีองค์กร 3 ฝ่าย รับผิดชอบไปองค์กรแต่ละส่วนนี้ เป็นไปตามหลักการประชาธิปไตย ที่ไม่ต้องการให้มีการรวมอำนาจแต่ต้องการให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน เพราะถ้าให้องค์กรใดเป็นผู้ใช้อำนาจมากกว่าหนึ่งส่วนแล้วอาจเป็นช่องทางให้เกิดการใช้อำนาจแบบเผด็จการได้ เช่น ถ้าให้คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร คณะรัฐมนตรีก็อาจจะออกกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และนำกฎหมายนั้นไปบังคับใช้เพื่อประโยชน์ของตนเพียงฝ่ายเดียว การแยกอำนาจนั้นเป็นหลักประกันให้มีการคานอำนาจซึ่งกันและกัน และป้องกันการใช้อำนาจเผด็จการ

2. รูปของรัฐ ประเทศไทยจัดว่าเป็นรัฐเดี่ยว รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองทุกฉบับ กำหนดไว้ว่า ประเทศไทยเป็นอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้ ศูนย์อำนาจทางการเมืองและการปกครองมาจากแหล่งเดียวกัน ประชาชนทั้งหมดอยู่ภายใต้เอกราช ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามอำนาจหนึ่งอำนาจเดียว พร้อมทั้งอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและกฎหมายเดียวกัน การใช้อำนาจอธิปไตยทั้งภายในและภายนอกประเทศเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งประเทศ การปกครองภายในประเทศ แม้จะมีการแบ่งอำนาจการปกครองไปตามเขตการปกครอง เช่น จังหวัด อำเภอ ก็เป็นเพียงการแบ่งอำนาจตามลักษณะการปกครองส่วนภูมิภาค เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในส่วนกลางและความสะดวกของประชาชนในการรับบริการจากรัฐ อำนาจที่แท้จริงยังคงอยู่ที่รัฐบาลในส่วนกลาง หน่วยงานในภูมิภาคเป็นเพียงผู้รับเอาไปปฏิบัติเท่านั้น ไม่สามารถที่จะกำหนดการดำเนินการในความรับผิดชอบของตนโดยอิสระ

การปกครองระดับท้องถิ่น อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล รวมทั้งการปกครองรูปกรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา นั้น แม้จะมีอิสระพอสมควรในการดำเนินการ และมีการเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง มีลักษณะในการกระจายอำนาจ การปกครองแต่ก็ยังไม่เป็นอิสระหรือการปกครองตนเองอย่างแท้จริง รัฐบาลในส่วนกลางยังมีส่วนเข้าไปควบคุมหรือร่วมในการดำเนินการมีส่วนร่วมในการฝึกประชาชนให้รู้จักการปกครองตนเองตามหลักการประชาธิปไตย

3. ประมุขแห่งรัฐ รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองทุกฉบับกำหนดรูปแบบการปกครองไว้ว่าเป็น แบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และ กำหนดไว้อย่างชัดแจ้ง เทิดทูนพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันสูงสุด ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะผู้ใดจะละเมิดมิได้ รัฐธรรมนูญกำหนดว่า ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใดๆ มิได้ พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ จำกัดกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยปกติ รัฐธรรมนูญกำหนดให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของประชาชนโดยใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านทาง

คณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการผ่านทางศาล การกำหนดเช่นนี้ หมายความว่าอำนาจต่างๆ จะใช้ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ซึ่งในความเป็นจริงอำนาจเหล่านี้มีองค์กรเป็นผู้ใช้ ฉะนั้นการที่บัญญัติว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการผ่านทางองค์กรต่างๆ นั้นจึงเป็นการเฉลิมพระเกียรติ แต่อำนาจที่แท้จริงอยู่ที่องค์กร ที่เป็นผู้พิจารณานำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย

อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่งพระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญ จะได้รับการเชิดชูให้อยู่เหนือการเมือง และกำหนดให้มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการในการปฏิบัติการทางการปกครองทุกอย่าง แต่พระมหากษัตริย์ก็ทรงมีพระราชอำนาจบางประการที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญและเป็นพระราชอำนาจที่ทรงใช้ได้ตามพระราชอัธยาศัยจริงๆ ได้แก่ การตั้งคณะองคมนตรี การพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นต้น

พระราชอำนาจที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครองอย่างแท้จริง คือ พระราชอำนาจในการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ทรงไม่เห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการเห็นชอบของรัฐสภามาแล้ว และนายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้ ก็อาจใช้พระราชอำนาจยับยั้งเสียก็ได้ ซึ่งรัฐสภาจะต้องนำร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งนั้นไปพิจารณาใหม่ แต่ในทางปฏิบัติไม่ปรากฏว่า พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจนี้

4. สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชน รัฐธรรมนูญได้กำหนดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยไว้อย่างกว้างขวาง สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ นี้เป็นไปตามแนวทางประชาธิปไตย คือ มีการระบุนิติสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานต่างๆ ไว้ครบถ้วน เช่น เสรีภาพในการแสดงออกในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธในการสมาคมหรือรวมกลุ่ม เป็นต้น รวมทั้งมีหลักประกัน ในเรื่องสิทธิต่างๆ คือ การละเมิดสิทธิจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญมีข้อจำกัดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ คือ จะต้องไม่ให้เป็นปฏิปักษ์ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ เป็นต้น ส่วนหน้าที่ของชนชาวไทยทุกคนตามรัฐธรรมนูญ มีดังนี้

(1) บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่ง ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญนี้

(2) บุคคลมีหน้าที่ที่จะใช้สิทธิในการเลือกตั้งโดยสุจริต

(3) บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ

(4) บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ

(5) บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย

(6) บุคคลมีหน้าที่เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ

(7) บุคคลมีหน้าที่ช่วยเหลือราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ

- (8) บุคคลมีหน้าที่รับการศึกษาอบรมตามที่กฎหมายบัญญัติ
- (9) บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์และป้องกันศิลปและวัฒนธรรมของชาติ
- (10) บุคคลมีหน้าที่รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ

5. การปกครองแบบรัฐสภา รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา คือ ให้มีรัฐสภาเป็นหลักในการปกครอง ซึ่งนอกจากทำหน้าที่พิจารณาบัญญัติกฎหมาย และเป็นตัวแทนแสดงเจตนารมณ์แทนประชาชน แล้ว ยังเป็นสถาบันที่มีบทบาทในการคัดเลือกนายกรัฐมนตรี และควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล

5.1 องค์ประกอบของรัฐสภา รัฐสภาไทยเคยมีใช้ทั้งระบบสภาเดียวและระบบ 2 สภา แต่รัฐธรรมนูญส่วนใหญ่รวมทั้งฉบับปัจจุบันมักใช้ระบบ 2 สภา คือ มีวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎร โดยมีลักษณะและหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. วุฒิสภา สมาชิกประกอบด้วยบุคคลที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งโดยคำแนะนำของนายกรัฐมนตรีซึ่งเท่ากับให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้เลือกสรร วุฒิสภามีหน้าที่เป็นสภาผู้ทรงคุณวุฒิ คอยกลั่นกรองร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรมาแล้ว และร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการพิจารณาและตัดสินปัญหาสำคัญๆ ของประเทศ เช่น การสถาปนาพระมหากษัตริย์ การประกาศสงคราม เป็นต้น จำนวนของวุฒิสมาชิกขึ้นอยู่กับรัฐธรรมนูญกำหนดแต่ส่วนใหญ่กำหนดเป็นสัดส่วน และน้อยกว่าจำนวน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2538 กำหนดให้มี 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วาระในการดำรงตำแหน่งของวุฒิสมาชิก คือ 4 ปีอย่างไรก็ตามที่มาของวุฒิสมาชิกอาจได้มาโดยวิธีการอื่นใดนอกเหนือจากนี้ก็ได้อันขึ้นอยู่กับข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญฉบับนั้นๆ

2. สภาผู้แทนราษฎร สมาชิกมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2538 กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจะมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี เว้นแต่จะมีการยุบสภาก่อนครบวาระ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือ ส.ส. เป็นตัวแทนของประชาชนในการใช้อำนาจอธิปไตย

วุฒิสมาชิกและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถือเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย แม้ว่าฝ่ายแรกจะมาจากการแต่งตั้ง และฝ่ายหลังมาจากการเลือกตั้ง แต่การใช้อำนาจอธิปไตยนั้นเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแล้วจะเห็นว่า สภาผู้แทนราษฎรมีมากกว่า เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสติธิเสนอร่างพระราชบัญญัติแต่วุฒิสมาชิกไม่มี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะหรือรายบุคคล แต่วุฒิสมาชิกไม่มี ส่วนอำนาจในการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรมาแล้วของวุฒิสภาก็ไม่ใช่อำนาจเด็ดขาด

เพราะถ้าสภาผู้แทนราษฎร โดยที่มีเสียงเกินครึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่ยืนยันตามเดิม ก็ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา

ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งประธานรัฐสภานั้น รัฐธรรมนูญบางฉบับก็กำหนดให้ประธานวุฒิสภาเป็นบางฉบับก็ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรดำรงตำแหน่ง รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 ในตอนแรกกำหนดให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา แต่ในปี พ.ศ. 2535 ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา ทั้งนี้ให้บังคับใช้หลังมีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่ และประธานวุฒิสภาเป็นรองประธานรัฐสภา

5.2 หน้าที่ของรัฐสภา รัฐสภาเป็นสถาบันตัวแทนแสดงเจตนารมณ์แทนประชาชน มีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. การบัญญัติกฎหมาย ผู้มีสิทธิเสนอร่างกฎหมายหรือร่างพระราชบัญญัติต่อรัฐสภา คือ คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แต่การเสนอโดยคณะรัฐมนตรีจะทำได้ง่ายกว่า ดังตัวอย่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 กำหนดว่า ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอจะต้องได้รับมติเห็นชอบจากพรรคการเมืองที่ผู้เสนอสังกัดอยู่ และมี ส.ส. พรรคเดียวกันลงชื่อร่วมสนับสนุน อีกอย่างน้อย 20 คน การพิจารณาจะแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้พิจารณาก่อน หากเห็นชอบให้เสนอต่อวุฒิสภาให้พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หากวุฒิสภาให้ความเห็นชอบด้วย ถือว่าผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา ถ้าวุฒิสภาไม่เห็นชอบด้วยก็จะใช้สิทธิยับยั้ง ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรจะต้องพิจารณาใหม่ หากยืนยันความเห็นเดิมโดยมติที่มีเสียงเกินครึ่งของจำนวนสมาชิกก็ถือว่า พระราชบัญญัตินั้นผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา เพราะฉะนั้นร่างพระราชบัญญัติใดหากสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นด้วย ก็ไม่สามารถที่จะเป็นกฎหมายขึ้นมาได้

2. ควบคุมฝ่ายบริหาร รัฐสภามีหน้าที่ควบคุมการบริหารของคณะรัฐมนตรีทำได้หลายวิธี คือ

1. การพิจารณานโยบายของรัฐบาล คณะรัฐมนตรีก่อนเข้ารับหน้าที่บริหารประเทศ จะต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่า จะดำเนินการบริหารประเทศอย่างไร ปกติรัฐสภาจะพิจารณาและลงมติว่า สมควรให้ความเห็นชอบไว้ว่างใจหรือไม่ หากไม่ให้ความไว้ว่างใจ รัฐบาลก็ต้องลาออก แต่ปัจจุบันนี้ รัฐธรรมนูญ กำหนดให้รัฐสภาเพียงแต่รับฟังและอภิปรายแสดงความคิดเห็นเท่านั้น ไม่มีการลงมติ

2. การตั้งกระทู้ถาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา มีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐบาลหรือรัฐมนตรีรายบุคคล เมื่อมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ หรือเรื่องที่อยู่ในหน้าที่ แต่รัฐบาลหรือรัฐมนตรีมีสิทธิที่จะไม่ตอบ ถ้าเห็นว่าเรื่องที่ตั้งกระทู้ถามนั้นเกี่ยวกับความปลอดภัย หรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดินที่ยังไม่ควรเปิดเผยการตอบกระทู้ถามในแต่ละสภาอาจตอบในหนังสือราชกิจจานุเบกษาก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้ถาม

3. การยื่นญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกที่มีอยู่มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะในกรณีที่เห็นว่าดำเนินการบริหารเป็นผลเสียต่อส่วนรวม ปกติการอภิปรายและลงมตินั้นกระทำในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น มติไม่ไว้วางใจจะต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎรจึงจะมีผลบังคับตามรัฐธรรมนูญ

การควบคุมฝ่ายบริหารโดยการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปนี้ถือว่าเป็นวิธีการควบคุมที่มีประสิทธิภาพที่สุด และจุดประสงค์ของรัฐธรรมนูญต้องการให้เปิดได้ไม่ยากนัก เพื่อให้ ส.ส. มีโอกาสตรวจสอบการบริหารงานของคณะรัฐมนตรี จะเห็นได้จากการกำหนดจำนวน ส.ส. ที่จะยื่นญัตติไว้เพียง 1 ใน 5 ของจำนวน ส.ส. ทั้งหมดแม้ว่าในการเปิดอภิปรายแต่ละครั้ง เมื่อลงมติก้นแล้ว คะแนนไม่ไว้วางใจมักจะไม่เกินกึ่งหนึ่งของจำนวน ส.ส. เพราะการลงคะแนนจะเป็นไปตามระบบพรรค ฝ่ายรัฐบาลจะมี ส.ส. เกินครึ่งอยู่แล้ว ทำให้ไม่มีผลที่จะทำให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งด้วยมติ แต่เนื้อหาถ้อยความในการอภิปรายนั้นจะได้รับการเผยแพร่ให้ประชาชนรับทราบทำให้ผู้ถูกอภิปรายอาจเสียคะแนนนิยมได้ ถ้าไม่มีเหตุผลเพียงพอในการตอบโต้ข้อบกพร่องที่ถูกหยิบยกขึ้นมาอภิปราย อย่างไรก็ตาม ส.ส. แต่ละคน จะมีสิทธิลงชื่อในการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายนี้เพียงสมัยประชุมละครึ่งเดียว

6. คณะรัฐมนตรี รัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี เป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร รัฐมนตรีต้องรับผิดชอบในหน้าที่ของตน และต้องรับผิดชอบร่วมกันในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรีต่อสภาผู้แทนราษฎร หมายความว่า สภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิที่จะควบคุมการบริหารของคณะรัฐมนตรี เพราะสภาผู้แทนราษฎรเป็นสถาบันตัวแทนแสดงเจตจำนงของประชาชน ถ้าเห็นว่า คณะรัฐมนตรีดำเนินการบริหารบกพร่องหรือไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนก็อาจเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะได้ซึ่งถ้าทำสำเร็จก็จะมีผลให้รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะต้องพ้นจากตำแหน่งไป

เมื่อรัฐธรรมนูญให้รัฐสภาควบคุมรัฐบาล ในทำนองเดียวกัน รัฐบาลมีสิทธิควบคุมสภาผู้แทนราษฎรด้วย เป็นการถ่วงดุลแห่งอำนาจ ไม่ให้ฝ่ายใดมีอำนาจมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งเกินไป เครื่องมือควบคุมสภาผู้แทนราษฎรคือ การยุบสภา นายกรัฐมนตรีมีสิทธิทูลเกล้าฯ เสนอเพื่อพระมหากษัตริย์ ทรงพระราชกฤษฎีกายุบสภาได้ การยุบสภา คือ การให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากตำแหน่งและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายใน 60 วัน เพราะฉะนั้นใน กรณีที่มีความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับสภาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ต้องระมัดระวังบทบาทพหุสมควรเช่นกัน เพราะแทนที่รัฐบาลจะเลือกเอาการลาออกหรือยอมให้เปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ รัฐบาลอาจเลือกเอาการยุบสภามาใช้ก็ได้ โดยปกติตามหลักการประชาธิปไตย เมื่อมีข้อขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น รัฐบาลตราพระราชกำหนดออกมาบังคับใช้ แต่สภาสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติ เป็นต้น เมื่อเกิดข้อขัดแย้งขึ้น ปกติรัฐบาลจะลาออกเมื่อเห็นว่าในข้อขัดแย้งนั้นประชาชนส่วนใหญ่สนับสนุนสภาผู้แทนราษฎร เพื่อเปิดโอกาส

ให้สภาผู้แทนราษฎรจัดตั้งรัฐบาลใหม่ และรัฐบาลจะยุบสภาในกรณีที่เห็นว่าประชาชนสนับสนุนรัฐบาลมากกว่ารัฐสภา เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาลเข้ามาสนับสนุนรัฐบาลต่อไป เรื่องยุบสภานี้เป็นการยุบสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับวุฒิสภาแต่อย่างใด

6.1 องค์ประกอบของคณะรัฐมนตรี รัฐบาลประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีร่วมคณะ อีกจำนวนไม่เกินที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 กำหนดไว้ให้มีรัฐมนตรีไม่เกิน 48 คน นอกเหนือจากนายกรัฐมนตรี ปกตินายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นผู้ได้รับเสียงสนับสนุนส่วนใหญ่จากสภาผู้แทนราษฎร หรือสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้คัดเลือกนายกรัฐมนตรีนั่นเอง และนายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้คัดเลือกรัฐมนตรีร่วมคณะซึ่งการคัดเลือกมักจะต้องคำนึงถึงเสียงสนับสนุนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นหลัก เพราะรัฐบาลต้องได้รับเสียงข้างมากของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสนับสนุน การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภาจะเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการและในการแต่งตั้งรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับ

สนองพระบรมราชโองการ

6.2 อำนาจและหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี อำนาจและหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมีหลายประการ ได้แก่ อำนาจในการเสนอร่างพระราชบัญญัติต่อสภา การตราพระราชกำหนด การตราพระราชกฤษฎีกา เป็นต้น นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีได้รับการกำหนดให้เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการเกี่ยวกับบทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา พระบรมราชโองการใดๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน นอกจากนี้ในฐานะเป็นรัฐบาล คณะรัฐมนตรีต้องทำหน้าที่ประสานงาน ระหว่างกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ วางระเบียบข้อบังคับให้กระทรวง ทบวง กรม ถือปฏิบัติและพิจารณาลงมติเรื่องต่างๆ ที่กระทรวง ทบวง กรมเสนอมาและยังมีอำนาจหน้าที่อีกหลายประการที่กำหนดไว้ในกฎหมายอื่นๆ

7. ตุลาการ อำนาจตุลาการหรืออำนาจในการตัดสินคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย อำนาจนี้เป็นของศาลยุติธรรมทั้งหลาย เป็นอำนาจที่สำคัญที่สุดอำนาจหนึ่ง เพราะเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจอธิปไตย ดังนั้น ฝ่ายตุลาการจึงต้องมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมายสำหรับการปกครองไทย หลักประกันสำหรับตุลาการที่จะมีอิสระในการวินิจฉัยคดีโดยปราศจากอิทธิพลจากฝ่ายอื่นที่บีบบังคับเปลี่ยนคำพิพากษา คือ กำหนดให้มีคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) ซึ่งประกอบด้วยบุคคลในวงการตุลาการทั้งสิ้น ทั้งจากการเลือกตั้งโดยตุลาการด้วยกัน และโดยตำแหน่ง มีประธานศาลฎีกาเป็นประธานคณะกรรมการตุลาการโดยตำแหน่ง

คณะกรรมการตุลาการเป็นองค์กรอิสระในการดำเนินการให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการแต่งตั้ง ย้าย ถอดถอน เลื่อนตำแหน่งและเลื่อนเงินเดือนผู้พิพากษา หมายความว่า การให้คุณให้โทษกับผู้พิพากษานั้นขึ้นอยู่กับคณะกรรมการตุลาการ ฝ่ายบริหารหรือรัฐมนตรีจะดำเนินการตามใจชอบไม่ได้ การกำหนดเช่นนี้ทำให้ฝ่ายบริหารไม่สามารถใช้อิทธิพลแทรกแซงการตัดสินคดีของผู้พิพากษาได้ และทำให้

อำนาจตุลาการเป็นอำนาจอิสระ สามารถที่จะถ่วงดุลกับอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารได้ ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย

8. ตุลาการรัฐธรรมนูญ ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ในการปกครองของไทย จะเห็นได้จากการจัดตั้งให้มี คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบพิจารณาว่า การกระทำ หรือกฎหมาย ที่ยกกว้างขึ้นนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ถ้าขัดหรือแย้งก็กระทำไม่ได้หรือเป็นโมฆะ เพราะรัฐธรรมนูญเป็นบทบัญญัติสูงสุด คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 ประกอบด้วยประธานรัฐสภาเป็นประธาน ประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา อัยการสูงสุด เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง มีผู้ทรงคุณวุฒิศาขานิติศาสตร์ หรือ รัฐศาสตร์อีก 6 คน ที่วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งมาสละ 3 คน (ซึ่งจะต้องไม่ได้เป็นสมาชิกสภาทั้งระดับรัฐและท้องถิ่น ข้าราชการประจำพนักงานรัฐวิสาหกิจ และพนักงานท้องถิ่น) ร่วมเป็นกรรมการด้วย ผู้มีสิทธิร้องขอให้คณะกรรมาการตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณการกระทำใดๆ หรือร่างพระราชบัญญัติ และกฎหมายที่ใช้บังคับคดีว่าขัดแย้งต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ คือ นายกรัฐมนตรี สมาชิกสภา (ตามจำนวนและเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด) และศาล

9. การปกครองท้องถิ่น การปกครองของไทยให้ความสำคัญต่อการปกครองท้องถิ่น และใช้หลักการกระจายอำนาจ จะเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่า รัฐพึงส่งเสริมท้องถิ่นให้มีสิทธิปกครองตนเองได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ปัจจุบันมีการจัดหน่วยการ ปกครองท้องถิ่นหลายแบบและหลายระดับ คือ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล เป็นต้น แต่ละแบบก็ให้สิทธิประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามลักษณะการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น สามารถดำเนินการของตนเองได้ อย่างไรก็ตามในพหุติกรรมความเป็นจริงรัฐบาลในส่วนกลาง หรือฝ่ายบริหารก็มีส่วนร่วมในการบริหารและควบคุมการปกครองท้องถิ่นอยู่มาก โดยเฉพาะในบางรูป เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด สุขาภิบาล และสภาตำบล และบางรูป คือ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา ในบางสมัยก็ใช้วิธีการแต่งตั้งแทนการเลือกตั้ง เป็นต้น

10. พรรคการเมือง โดยปกติในการปกครองแบบประชาธิปไตย จำเป็นต้องมีพรรคการเมืองเพราะพรรคการเมืองเป็นที่สร้างพลังให้กับอุดมการณ์ เป็นที่ที่อาจค้นหาเสียงส่วนใหญ่ของมหาชน และเป็นสถาบันที่ทำให้คนต่างท้องถิ่นสามารถร่วมมือกันทางการเมืองได้ ในไทยพรรคการเมืองก็มีบทบาทสำคัญไม่น้อย โดยเฉพาะแต่ละครั้งที่เปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งจะมีการรวมกลุ่มจัดตั้งพรรคการเมืองเสมอ แม้ในบางสมัยจะไม่มีกฎหมายพรรคการเมืองก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญก็เปิดโอกาสให้มีเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองได้ จึงมีการรวมกลุ่มกันเป็นพรรคการเมือง แม้จะไม่ได้รับการรับรองจากกฎหมายเป็นทางการก็ตาม อย่างไรก็ตามพรรคการเมืองของไทยมีบทบาทในวงแคบ คือ มีผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ เป็นนักการเมือง ประชาชนโดยทั่วไปมีส่วนร่วมกับการเมืองไม่มากนัก

11. การเลือกตั้ง เป็นวิธีการสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตยเพราะเป็นกระบวนการคัดเลือกผู้ทำหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนประเทศไทยเริ่มมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2476 แต่การเลือกตั้งไม่ได้มีประจำสม่ำเสมอมีว่างเว้นในระยะเวลาใช้รัฐธรรมนูญปกครองชั่วคราวภายหลังการปฏิวัติ อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งเท่าที่เคยมีมาก็มีลักษณะแบบประชาธิปไตย ให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและความสะดวก ตลอดจนหลักประกันในการใช้สิทธิใช้เสียง ระบบการเลือกตั้งเป็นแบบโดยตรง คือ ประชาชนเลือก ส.ส. โดยมีครั้งแรกเพียงครั้งเดียวที่เป็นการเลือกตั้งโดยอ้อม คือ ประชาชนเลือกผู้แทนตำบล และผู้แทนตำบลไปเลือก ส.ส. อีกทีหนึ่ง การเลือกตั้งที่มีมาเคยใช้ทั้งรวมเขตและแบ่งเขต ระยะเวลาที่มีแนวโน้มที่ใช้ระบบผสมคือ จังหวัดใหม่มี ส.ส. จำนวนมากก็ใช้วิธีแบ่งเขต โดยมีการกำหนดจำนวนสูงสุดที่เขตหนึ่งจะมีเอาไว้ เกินจากนั้นต้องใช้วิธีแบ่งเขต ส่วนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงนั้น เมื่อก่อนมีผู้ไปลงคะแนนมักจะไม่ถึงครึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิ แต่ในระยะเวลาหลัง มีแนวโน้มดีขึ้น คือ มีผู้ใช้สิทธิกว่าครึ่งประมาณร้อยละ 60 อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งก็ยังมีจุดอ่อนกล่าวคือ มีการซื้อเสียงและใช้เงินในการหาเสียงเกินกว่าที่กฎหมายเลือกตั้งกำหนดไว้ ทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าทำให้ไม่ได้ ผู้ที่เป็นตัวแทนประชาชนที่แท้จริงและแนวทางประชาธิปไตยกลายเป็นประโยชน์สำหรับนายทุนและนักธุรกิจแทนที่จะเป็นประชาชน

การเมืองกับหลักประชาธิปไตยในปัจจุบัน

ประชาชนไทยมีเสรีภาพทางการเมืองพอสมควร สามารถที่จะแสดงออกทางการเมืองได้ ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มกันจัดตั้งพรรคการเมือง แม้จะยังไม่มีกฎหมายพรรคการเมืองมารองรับ เช่น ในการเลือกตั้งหลายครั้งแม้ไม่มีกฎหมายพรรคการเมือง แต่ในพฤติกรรมความเป็นจริงนั้น ก็มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นหลายพรรค โดยอาศัยเสรีภาพที่ได้รับการยอมรับโดยรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายแม่บท การรวมกลุ่มเป็นสมาคมสหภาพ ก็สามารถทำได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น การเดินขบวน หรือการชุมนุมกันเพื่อยื่นข้อเสนอสู่รัฐบาล ก็มีปรากฏและไม่ได้รับการขัดขวางในการแสดงออก ตราบเท่าที่ไม่มีการละเมิดกฎหมาย เสรีภาพในการพูด การพิมพ์และโฆษณา ซึ่งเป็นไปอย่างกว้างขวาง จนน่าจะเป็นที่ยอมรับว่าประเทศไทยนั้น ให้เสรีภาพทางการเมืองแก่ประชาชนตามหลักประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าจะมีการประกาศให้กฏอัยการศึก และมีประกาศหรือคำสั่งและกฎหมายบางฉบับจำกัดเสรีภาพในทางการเมืองบ้าง แต่ในทางปฏิบัติก็มีการผ่อนผันและไม่เคร่งครัดในการบังคับใช้จนกระทั่งเป็นอุปสรรคต่อการแสดงออกทางการเมือง

ถ้าพิจารณาจากรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2534 และรัฐธรรมนูญบางฉบับที่ใช้มาก่อนหน้านั้น จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของการพัฒนาทางการเมืองของไทยต้องการสร้างระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขโดยมีระบบพรรคการเมือง ซึ่งจะเห็นได้จากการที่บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองมาก เป็นต้นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังกำหนดว่า เมื่อได้รับเลือกตั้งแล้วจะพ้นจากการเป็น ส.ส.ทันทีที่ลาออกหรือถูกขับไล่ออก

จากพรรค จึงทำให้พรรคการเมืองมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการในสภา นอกจากนี้ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ยังพยายามวางแนวทางให้พรรคการเมืองมีลักษณะเป็นพรรคที่มีฐานสนับสนุนจากมวลชนอย่างกว้างขวาง กล่าวคือต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 5,000 คน และต้องอยู่ในทุกภาค ภาคละไม่น้อยกว่า 5 จังหวัด จังหวัดหนึ่งต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 50 คน

การเมืองระดับท้องถิ่น อันได้แก่ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นระดับและรูปแบบที่สำคัญนั้นก็ได้มีการเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาเทศบาล และสมาชิกสภาจังหวัด เมื่อต้นปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา หลังจากที่ได้งดเว้นมานาน ปัจจุบันนี้ก็ได้ให้มีการดำเนินการปกครองระดับท้องถิ่นในแบบประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการเมืองระดับท้องถิ่นก็ยังไม่ได้รับการสนใจจากประชาชนอย่างกว้างขวางนัก จะเห็นได้จากการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนระดับท้องถิ่นยังอยู่ในอัตราที่ต่ำมาก รูปแบบลักษณะของการปกครองท้องถิ่นก็ยังค่อนข้างเป็นไปแบบเดิม คือ ไม่สู้อิสระในการดำเนินการมากนัก ทางการยังเข้าไปมีส่วนร่วมในการควบคุมและดำเนินการอยู่และยังได้รับความสนใจอยู่ในวงจำกัดเท่านั้น

อย่างไรก็ตามการที่จะเห็นรูปการเมืองการปกครองไทยพัฒนาไปสู่รูปแบบความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้นขึ้นอยู่กับประชาชนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ หากประชาชนมีความตื่นตัวและมีความสำนึกทางการเมืองสามารถใช้วิจารณญาณทางการเมืองได้ถูกต้อง สนใจที่จะใช้สิทธิทางการเมืองลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และเลือกผู้แทนราษฎรที่ดีเข้าสู่สภา บทบาท และพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมือง และกลุ่มการเมืองต่างๆ ก็จะต้องพัฒนาดีขึ้นเรื่อยๆ และสามารถแก้ไขปัญหาของประเทศชาติได้ ทำให้ความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยแพร่หลายขึ้นและเมื่อใดประชาชนส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยแล้ว ก็เป็นที่แน่นอนว่าระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีเสถียรภาพมั่นคงอยู่คู่กับการปกครองไทยตลอดไป

ปัจจุบันนี้จากการพิจารณาบรรยากาศการเมืองไทย อาจกล่าวได้ว่า มีแนวโน้มไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิมมาก ประชาชนมีความตื่นตัวและมีจิตสำนึกทางการเมืองมากขึ้น จะเห็นได้จากสถิติผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระยะเวลาหลังมีจำนวนเกินครึ่งทุกครั้ง (การเลือกตั้งเมื่อ 18 เมษายน พ.ศ. 2526 มีผู้ไปลงคะแนนจำนวนร้อยละ 50.76 การเลือกตั้งเมื่อ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 ร้อยละ 61.43 การเลือกตั้งเมื่อ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 ร้อยละ 63.56 และการเลือกตั้งเมื่อ 13 กันยายน พ.ศ. 2535 ร้อยละ 61.59) มีการเผยแพร่ข่าวสารการเมืองอย่างกว้างขวางโดยสื่อมวลชนทุกประเภททั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ทำให้ประชาชนสนใจและเข้าใจการเมืองมากขึ้น แม้ว่าจะยังมีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องอยู่บ้าง เช่น การวิพากษ์วิจารณ์เรื่องเงินที่เข้ามามีบทบาทสูงในการเลือกตั้ง หรือการที่นักการเมืองบางคน มีบทบาทเป็นนักธุรกิจการเมืองแต่ในการเมืองระบบเปิด และในยุคที่ข่าวสารที่แพร่หลายได้กว้างขวางเช่นทุกวันนี้ ก็คงพอที่จะให้ความเชื่อมั่นได้ว่า ประชาชนจะมีส่วนร่วมช่วยควบคุมให้การเมืองพัฒนาไปในทางสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้กับประชาชนโดยส่วนรวมมากขึ้น เพราะการกระทำที่

ไม่ชอบมาพากลของนักการเมืองจะถูกเปิดเผยให้ทราบต่อสาธารณะทำให้ผู้ที่เป็นนักการเมืองต้องระมัดระวัง พฤติกรรมของตนตามสมควร

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันว่าในระบบประชาธิปไตย นอกจากกลุ่มนักการเมืองที่รวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองในระดับชาติ หรือกลุ่มการเมืองในระดับท้องถิ่นที่รวมตัวกันเพื่อเข้าสมัครรับเลือกตั้งในระดับต่างๆ แล้วยังต้องการให้มีการรวมกลุ่มของประชาชนในลักษณะกลุ่มผลประโยชน์ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มอุดมการณ์ กลุ่มอาสาสมัครต่างๆ ที่ไม่ต้องการเข้ามามีตำแหน่งทางการเมือง แต่ทำหน้าที่แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหาหรือประเด็นการเมืองที่เกิดขึ้น แสดงความต้องการให้ผู้ปกครองรับทราบ ทำให้ผู้ปกครองได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารที่ถูกต้องของกลุ่มเพื่อประกอบการตัดสินใจ ซึ่งปัจจุบันนี้ในการเมืองไทยก็มีกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งที่จัดตั้งเป็นทางการ เช่น สหภาพสมาคม หรือจัดตั้งอย่างไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่ม ชมรมต่างๆ รวมทั้งการรวมกลุ่มเฉพาะกิจ หรือเฉพาะกาลเป็นครั้งคราว เข้ามามีบทบาทในทางการเมืองเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลมีนโยบายตามที่กลุ่มชนต้องการ เช่น การขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ นักศึกษา กรรมกร ชาวไร่ ชาวนา ก็มีการชุมนุมหรือเดินขบวนเพื่อให้ทางการได้รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มหรือกับส่วนรวมอยู่เสมอ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาพืชผลราคาตกต่ำ ทำให้รัฐบาลต้องตื่นตัวอยู่เสมอในอันที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาของประชาชน การเคลื่อนไหวทางการเมืองนอกสภาเช่นนี้ ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาในระบบประชาธิปไตย ตราบเท่าที่ไม่มีการกระทำที่ละเมิดกฎหมาย เพราะเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการพยายามสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

ยังมีสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในระบบประชาธิปไตยที่จะขาดเสียมิได้ คือ ประชาชนทุกคนต้องมี ขันติธรรม กล่าวคือ สมาชิกในสังคมประชาธิปไตยจะต้องเป็นผู้มีความอดกลั้น อดทนอย่างยิ่ง ต้องสามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ไม่ตรงกับความเห็นของตนได้ ต้องรอฟังความเห็นส่วนใหญ่จากบรรดาผู้เกี่ยวข้องในการที่จะดำเนินการ หรือแก้ไขปัญหาใดๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งต้องทนต่อสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นตามความต้องการของคนส่วนใหญ่ได้ กระบวนการของประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องอาศัยเวลา ต้องค่อยเป็นค่อยไปและต้องมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง สมาชิกของสังคมนี้จึงต้องได้รับการปลูกฝังคุณสมบัติดังกล่าวตั้งแต่เยาว์วัยและพัฒนาขึ้นตามลำดับ ดังนั้น การปฏิวัติ (การหมุนกลับ การเปลี่ยนแปลงระบบ) หรือการรัฐประหาร (มีการใช้กำลังเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลโดยฉับพลัน) จึงเป็นวิธีการซึ่งขัดกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยและไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาการปกครองระบอบนี้อย่างแน่นอน เพราะทุกครั้งที่มีการปฏิวัติรัฐประหารจะต้องมีการล้มเลิกกฎหมายรัฐธรรมนูญ คณะรัฐมนตรี และสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นจึงต้องมีการร่างรัฐธรรมนูญเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการจัดตั้งรัฐบาลกันใหม่ทุกครั้งไป เป็นเหตุให้ผลประโยชน์ของชาติบ้านเมืองและของประชาชนต้องชะงักงันไป

บทที่ 4

สรุปและข้อเสนอแนะ

หลักประชาธิปไตย คือ หลักสิทธิ (ไม่ใช่หน้าที่) และเสรีภาพ (ไม่ใช่เบียดเบียน) ภายในบริเวณ (ครอบครัว) ที่มีขอบเขตแน่นอน (Privacy) ให้มีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียม บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะกระทำการใดๆ ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลของผู้อื่นไม่ได้ และหน้าที่จะเป็นตัวบังคับสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมาย ให้เป็นหลักประชาธิปไตย

หลักประชาธิปไตย เป็นหลักปกครองแบบหนึ่งซึ่งเป็นการบริหารอำนาจรัฐมาจากเสียงข้างมากของพลเมือง (Majority Vote) ผู้เป็นเจ้าของอำนาจของตนด้วยตนเองหรือผ่านผู้แทนที่เลือกไปใช้อำนาจแทนก็ได้ หลักประชาธิปไตยยังเป็นอุดมคติที่ว่าพลเมืองทุกคนในชาติร่วมกันพิจารณากฎหมายและการปฏิบัติของรัฐและกำหนดให้พลเมืองทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและเจตนาของตนเท่าเทียมกัน

แม้ในปัจจุบัน หลักประชาธิปไตยจะยังไม่มีนิยาม ที่ได้รับการยอมรับทั่วกันก็ตาม แต่มีการระบุว่าความเสมอภาคและอิสรภาพเป็นคุณลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยนับแต่โบราณกาล หลักประชาธิปไตยดังกล่าว สะท้อนออกมาผ่านความเสมอภาคทางกฎหมายของพลเมืองทุกคนและสิทธิเข้าถึงกระบวนการทางกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน ตัวอย่าง เช่น ในประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ทุกเสียงมีน้ำหนักเท่ากันทั้งสิ้นและไม่มีกีดกันใดๆ เหตุผลใช้บังคับกับทุกคนที่ปรารถนาเป็นผู้แทน ส่วนอิสรภาพได้มาจากสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายบัญญัติ ซึ่งโดยทั่วไปได้รับความคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ

หลักประชาธิปไตย นั้นถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการในกรีซโบราณ แต่วิธีปฏิบัติแบบประชาธิปไตย ปรากฏในสังคมยุคก่อน รวมทั้งเมโสโปเตเมีย ฟินีเชียและอินเดีย วัฒนธรรมอื่นหลังกรีซได้มีส่วนสำคัญต่อวิวัฒนาการของประชาธิปไตย เช่น โรมันโบราณ ยุโรป และอเมริกาเหนือและใต้ มโนทัศน์ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนเกิดขึ้นส่วนใหญ่จากแนวคิดและสถาบันซึ่งได้พัฒนาระหว่างยุคกลางของยุโรปและยุคภูมิธรรมในการปฏิวัติอเมริกาและการปฏิวัติฝรั่งเศส

หลักประชาธิปไตย ถูกเรียกว่า “ระบอบการปกครองสุดท้าย” และแพร่หลายอย่างมากไปทั่วโลก สิทธิในการออกเสียงลงมติในหลายประเทศได้ขยายวงกว้างขึ้นเมื่อเวลาผ่านไปจากกลุ่มค่อนข้างแคบ โย

นิวซีแลนด์ เป็นชาติแรกที่ทำให้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไปแก่พลเมืองทุกคน ใน ค.ศ.1893 ประชาธิปไตยมักถูกเข้าใจสับสนกับระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐในบางนิยาม “สาธารณรัฐ” เป็นประชาธิปไตยรูปแบบหนึ่ง แต่นิยามอื่นทำให้ “สาธารณรัฐ” เป็นคำที่มีความหมายต่างหาก ไม่เกี่ยวข้องกัน อย่างไรก็ตาม แม้การดำเนินการปกครองตาม หลักประชาธิปไตยผ่าน ระบอบประชาธิปไตย แม้จะได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน แต่ต้องเผชิญกับปัญหาหลายประการที่เด็กขึ้นในปัจจุบัน อย่าง เช่น ข้อพิพาทเกี่ยวกับดินแดน การอพยพเข้าเมือง และการกีดกันกลุ่มประชากรบางชาติพันธุ์ เป็นต้น

หลักประชาธิปไตย จึงเป็นหลักการปกครองของตนเองและของประชาชน ตรงกันข้ามกับระบอบอำนาจนิยม (เช่น ระบอบราชาธิปไตย, ระบอบเผด็จการทหาร, ระบอบอำมาตยาธิปไตย) ซึ่งเป็นระบอบปกครองโดยคนกลุ่มเดียว หรือคนกลุ่มน้อย ฝีมอำนาจมากกว่าประชาชนทั่วไป (เรียกว่าพวกอภิสิทธิ์ชน) ในโลกยุคเศรษฐกิจตลาดเสรีสมัยใหม่ คนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพลเมือง ผู้เสียภาษี (ทั้งทางตรงและทางอ้อม) และเป็นเจ้าของสาธารณสมบัติร่วมกัน เชื่อว่า หลักประชาธิปไตยที่ผ่านระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบที่สร้างควมมีประสิทธิภาพ (ในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ)และความเป็นธรรม ได้มากกว่าระบอบอำนาจนิยมในบางสถานการณ์ ในระบอบอำนาจนิยมอาจมีผู้ปกครองที่เป็นคนเดียวหรือคนแก่งอยู่บ้าง แต่ไม่มีหลักประกันว่า เขาหรือลูกหลาน หรือพรรคพวกเขา ที่ได้ตำแหน่งจากการสืบเชื้อสาย หรือการแต่งตั้ง จะปกครองประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมสำหรับคนส่วนใหญ่เสมอไป เพราะระบบสืบเชื้อสายและแต่งตั้งเป็นระบบที่ไม่แน่นอน และไม่มีประสิทธิภาพ เพราะการให้คนสืบทอดอำนาจโดยไม่มี การตรวจสอบถ่วงดุลมักนำไปสู่การฉ้อฉลเพื่อประโยชน์ส่วนตัว หลักประชาธิปไตยในระบอบประชาธิปไตยดีกว่าระบอบอำนาจนิยมในแง่ที่ว่า มีระบบคัดเลือกผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพกว่า และมีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ปกครองมีอำนาจมากเกินไปได้ดีกว่า แต่ทั้งนี้ต้องเป็นระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชน มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่สักแต่มีการเลือกตั้ง แต่ยังมี การซื้อสิทธิขายเสียง การโกง การใช้อำนาจและระบบอุปถัมภ์

หลักประชาธิปไตย ไม่ใช่หมายถึงแค่ระบบการเลือกตั้ง หากต้องประกอบด้วยสภาวะการเป็นประชาธิปไตย อย่างน้อย 6 ข้อ กล่าวคือ

- 1.กรณีการเลือกตั้งผู้แทนจะต้องเป็นอิสระและยุติธรรม ไม่มีการใช้อำนาจหน้าที่ของ เจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อโกง การเลือกตั้ง ไม่มีการขายเสียง และการที่กลุ่มอภิสิทธิ์ชนใช้อำนาจอิทธิพลระบอบอุปถัมภ์ ให้คนต้องเลือกเฉพาะพวกเขาบางคน

2.จะต้องมีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจที่ดี เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ องค์การอิสระ องค์กรประชาชนสามารถตรวจสอบถ่วงดุลฝ่ายบริหารได้ และต่างฝ่ายต่างตรวจสอบดุลซึ่งกันและกัน รวมทั้งภาคประชาชนสามารถถอดถอนถอนผู้แทนที่มีพฤติกรรมไม่ชอบธรรมได้

3.การบริหารบ้านเมืองจะต้องโปร่งใส มีเหตุผลอธิบายได้ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่มีการคอร์รัปชัน การหาผลประโยชน์ทับซ้อน การเล่นพรรคพวกราหาประโยชน์ส่วนตัว

4.มีรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ขนบธรรมเนียมที่มุ่งประโยชน์คนส่วนใหญ่ อย่างมีเหตุผลมีความคงเส้นคงวา คนส่วนใหญ่ยอมรับและรัฐธรรมนูญ กฎหมาย เหล่านั้นมีผลบังคับใช้ด้วย

5. สื่อมวลชนและองค์กรประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ เป็นอิสระ มีศักดิ์ศรี และเข้มแข็ง ประชาชนมีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง และมีส่วนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การสมาคม การชุมนุม การทำประชาพิจารณ์ (เปิดอภิปรายความคิดเห็นประชาชนเรื่องกฎหมายและโครงการต่างๆ) และการลงประชามติว่า ประชาชนจะรับหรือไม่ในเรื่องสำคัญๆ

6. มีการกระจายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ผู้ประชาชน ทำให้เกิดประชาธิปไตย เศรษฐกิจและสังคม และการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่มั่นคง สม่าเสมอ

ค่านิยมหลักประชาธิปไตยในภาคเอกชน ที่ประชาชน ระบบการศึกษา สื่อมวลชน ควรช่วยกันสร้าง กล่าวคือ

1. เป็นคนที่มีเหตุผล ยอมรับเรื่องสิทธิหน้าที่ ความเป็นจริงในทางสังคม เคารพในตัวเอง เคารพในศีลธรรม และประโยชน์ร่วมกันของส่วนรวม

2. มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ มีความเคารพซึ่งกันและกัน และมีความสามัคคี

3. เข้าใจความจำเป็นและประโยชน์ของการเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นพลเมืองของประเทศ เพื่อประโยชน์ของสมาชิกทุกคนในระยะยาว

4. เคารพกฎหมายและดำเนินชีวิตในกรอบของกฎหมายที่มีเหตุผลและเป็นธรรม

5. มีจิตใจเปิดกว้างและพร้อมที่ปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้

6. เป็นคนที่มีความรับผิดชอบผูกพันกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป

7. มีจิตใจที่เป็นธรรม เชื่อเพื่อเชื่อแม้ไม่มีคติต่อผู้ที่มีความแตกต่างจากตน เช่น นับถือ ศาสนาอื่น หรือเชื้อชาติอื่น เป็นต้น บทบาทของประชาชนในการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย มาใช้แค่กรณีการใช้ สิทธิในการเลือกตั้งเท่านั้น

บรรณานุกรม

- จรรยา สุภาพ “หลักการประชาธิปไตยเปรียบเทียบและหลักวิเคาระห์ ”
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล “ การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับความเป็นประชาธิปไตย”
- สมบัติ วอทอง “ หลักเสียงข้างมากข้างน้อย ”
- อภิศักดิ์ พรหมสวาสดี “ ความเป็นอิสระของผู้พิพากษา” วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 22 เล่มที่ 3